

ἰσχάτην τὸ ὑπερήφανον καὶ ἑνδοξον ἐθνικὸν τῶν ὄνομα.

ὦ, ναί, θὰ παρέλθῃ πολὺς καιρὸς ἕως οὗ ἐκλείψῃ ὅπως ἐπῆλθε φυσικῶς τὸ τερατικὸν ἄτοπον. Παρὰ τὰ τόσα δυστυχήματα τῆς ἡμετέρας πατρίδος τῇ ἐπεφυλάσσετο ὑπὸ τῆς μοίρας καὶ τοῦτο ὀθίνοντος τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος νὰ ὑπάρχῃ ἐν Εὐρώπῃ λαὸς μέγας, ὁ ὁποῖος νὰ μὴ ἔχῃ παρὰ τὸνομα τῶν τέκνων της διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὸν ἀτιμώτερον τῶν κλεπτῶν—καὶ ὁ λαὸς αὐτὸς νὰ εἶναι ὁ φίλος καὶ ἀγαπημένος λαὸς τῶν Γάλλων! Εἰς τὴν ἐκ τοῦ ἀτυχήματος τούτου πικρίαν ἐνσταλάζει μὲν παρηγορίαν πολλήν, ὁ εὐγενὴς τῶν Γάλλων λογίων ἀγών,—καὶ εὐχόμεθα διὰ τοῦτο νὰ ἐξακολουθήσῃ,—ἀλλὰ τὴν παρηγορίαν ταύτην συγκινοῦν ἀκόμη δι' ἡμᾶς ἡ ἰδέα ὅτι ὁ ἀγὼν αὐτὸς εἶναι ἄγονος, τάσιν μόνον ἀγαθὴν καὶ πρόθεσιν ἱκανοποιήσεως μαρτυρῶν, ἀλλ' οὐδέποτε, ἂν μὴ εἰς μέλλον ἀπώτατον, προωρισμένος νὰ καταλήξῃ εἰς τὸ σκοπούμενον τέρμα.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΙΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἀγαπητέ μου,

Θέλεις καὶ καλὰ νὰ γνωρίσῃς ποῦ καὶ πότε τὸ εἶπεν ὁ Ρενάν «ὅτι εἶναι ἀκόμη ἑνωρὶς». Καλὰ καλὰ κ' ἐγὼ δὲν ξέρω ποῦ τὸ εἶπεν· ἀλλὰ προτοῦ γραφῇ στὸ τέλος τῶν *Εἰδῶλων* ὁ λόγος, τὸν εἶδα γραμμένον στὸ τελευταῖο ἐπιστημονικὸ βιβλίον τοῦ κ. Φυχάρη «*Etudes de Philologie Néo-grecque*». Τὸ βιβλίον ἀρχίζει μὲ πολυσέλιδο πρόλογον, γαλλικὰ γραμμένον ἀπὸ τὸν κ. Φυχάρη. Ἐσὺ ποῦ δὲ μοιάζεις τοὺς ἄλλους καὶ δὲ βαρύνεσαι νὰ τὰ διαβάξῃς αὐτὰ μὲ προσοχὴ χωρὶς νὰ μασσᾷς καὶ νὰ ξαναμασσᾷς τὸ περίφημον ἐπιχείρημα μερικῶν ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς μας λογιώτατους «ὅτι αὐτὰ δὲν ἔχουν πρακτικὸν ἀποτέλεσμα!»,—πρέπει χωρὶς ἄλλο νὰ τὸ παραγγείλῃς καὶ τὸ βιβλίον αὐτό· ὁ σοφὸς πρόλογος θὰ σοῦ προξενήσῃ βέβαια πολλὴν εὐχαρίστησιν· ἐκτὸς τοῦ ὅτι θὰ σοῦ μάθῃ, πάντα θὰ σοῦ μάθῃ καὶ τι ποῦ δὲν τὸ ἤξερες προηγουμένως—καὶ τί χαρὰ μεγαλειότερη ἀπὸ τὸ νὰ μαθαίνῃς,—θὰ σοῦ δείξῃ πάλι ἐδῶ κ' ἐκεῖ τὸν ποιητὴ ποῦ εἶναι κρυμμένος μέσα στὸ γλωσσολόγον, καὶ πάλι θὰ νοιώσῃς μιὰ καρδιὰ λαχταριστὴ νὰ χτυπάῃ ἐκεῖ ποῦ δὲν περιέμενε ἄλλο παρὰ βαρεῖαν ἐπίδειξιν σοφίας· χάρισμα ποῦ δὲν τὸ σπέρνει πολλὴ συχνὰ στοὺς σοφοὺς ἢ Μοῖρα· καὶ ἀκόμα θὰ νοιώσῃς ἄλλη μιὰ φορὰ καὶ τὸν πολεμιστὴ ποῦ στέκεται πάντα ἐφ' ὃ πλοὺν λόγῳ ἔτοιμος νὰ ριχτῇ τοῦ ἔχθρου· πρᾶγμα ποῦ βέβαια θὰ εἴεν ἑνθουσιάζῃ, σὰ Ρωμαῖος ποῦ εἶναι· δηλονότι ἄνθρωπος ποῦ τραλλιάνεσαι γιὰ πόλεμον· γιὰ τὸν πόλεμον τῆς πέννας, νῆ-χουμε καὶ τὸν νοῦ μας. Κ' ἐπειδὴ δὲν ἔχεις ὑπομονή, σοῦ μεταφράζω ἀπάνουν κάτωτὸ μέρος ἀπὸ τὸν πρόλογον ποῦ μπορεῖ νὰ σε φωτίσῃ:

«Ἄν τώρα ἡ καθαρυνούσα μὲ πείσμα στέκει κ' ἐναντιώ-νεται στὸ πανόραμον ξετύλιγμα τῆς γλώσσας καὶ ἂν ὑπάρχῃ ἀκόμα καθαρυνούσα, νὰ ποῖα εἶναι ἡ ἀφορμὴ: Ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα δὲν ἔφτασεν ἀπὸ πολλὸν καιρὸ στὴν κατάστασιν ποῦ τὴ βλέπουμε τώρα. Ἄν εἶχε (ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα, δηλ. ἡ δημοτικὴ) στὴ ράχην της πολλὰς ἐκατοντάδες χρόνια, ἡ καθαρολογία, σκέτα νέτα, θὰ ἦτανε καὶ τὴν ἀδύνατον. Δὲν πέρασε πολλὸς καιρὸς ἀφ' οὗτοῦ χωρίστηκεν ἡ μιὰ κατάστασις τῆς γλώσσας ἀπὸ τὴν ἄλλη· καὶ ἀκόμα δὲ μπόρεσαν νὰ ξεχάσουν τὴν ἀρχαία γραμματικὴν, γιατί, χρονολογικῶς, εἶναι πολὺ κοντὰ στὴ νέα. Μάλιστα ἐδῶ καὶ τέσσερους αἰῶνες βλέπουμε στὰ βιβλία τύπου ἀρχαίους ἀνάμεσα σὲ τύπους νέους· μόνο πῶς εἶναι περισσότερο οἱ νέοι. Κάποιοι θέλησαν νὰ εἰποῦν, τὸ 1888, (νομίζω εἶναι ἡ χρονία ποῦ βγήκε τὸ *Τὰ ξίδια* τοῦ κ. Φυχάρη) πῶς τὸ κακὸ ἔγινε ποῦ ἔγινε· πῶς ἡ καθαρυνούσα

κέρδισεν ὁριστικὰ τὸ ζήτημα στὴν ἀρχὴ τοῦ αἰῶνος, πῶς δὲν εἶναι πλέον καιρὸς ν' ἀντιπράξουμε, καὶ πῶς ἦρθαμε πολὺ ἀργά! Ἐξ ἐναντίας ὁ Ρενάν, μιὰ μέρα, πολὺ στοχαστικῶς, εἶπε πῶς ἦρθαμε πολὺ νωρὶς. Τὰ πνεύματα δὲν ὀρίμασαν ἀκόμα. Οἱ Ἕλληνες ἀνάγκη νὰ περιμένουν ἀκόμα ὅσο νὰ καταλάβουν ποῖα εἶναι ἡ ἐθνικὴ τους γλῶσσα».

Ο ΦΙΛΟΣ ΣΟΤ.

ἈΝΑ ΤΟ ἈΣΤΥ

Σπανίως αἱ Ἀθῆναι ἐτίμησαν τὴν σκηνικὴν Τέχνην, ὅσον ἐν τῇ προσώπῳ τῆς Σάρας Βερνάρ. Ἦρκει μόνον νὰ ἐβλεπέ τις τὸ Δημοτικὸν Θέατρον κατὰ τὰς τέσσαρας ἀλησμονήτους αὐτῆς παραστάσεις, καὶ ἰδῇ κατὰ τὴν τελευταίαν, διὰ νὰ πεισθῇ περὶ τούτου ἀμέσως. Ὅποια σπουδὴ, ὅποια συρροή, ὅποιος ἐνθουσιασμός. Τὰ εἰσιτήρια ὑπερετιμῶντο, ἐξηγντοῦντο, μετεπωλοῦντο. Ὁ καλλίτερος κόσμος ἐλάμβανε θέσιν εἰς τὸ ὑπερῶον, πληρόνων αὐτὴν δέκα καὶ δεκαπέντε δραχμὰς. Τὰ θεωρεῖα κατὰμεστα, μέχρις ἀσφυξίας· ἡ πλατεῖα γεμάτη τὸ ὅλον θέαμα λαμπρόν, ὅποιον οὐδέποτε μέχρι τοῦδε παρουσίασε τὸ θέατρον μας. Εἰς τὸ τέλος ἐκάστης πράξεως καὶ ἐκάστης παραστάσεως, παταγώδῃ χειροκροτήματα ἐκάλουν τὴν ἐξοχὸν καλλιτέχνιδαν ἐπὶ τῆς σκηνῆς πεντάκις καὶ δεκάκις. Καὶ ὅτι ἤξιζε καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτῆς χρηματικὴν θυσίαν καὶ τὸν ἀγῶνα πρὸς εὐρεσιν θέσεως καὶ τὴν ἐκρηξίν τοῦ τόσο ἐνθουσιασμοῦ, δὲν ὑπάρχει δευτέρα γνώμη. Ἡ Σάρα Βερνάρ παρέσχεν εἰς τοὺς ἀγεύστους καὶ ἀσυνειθίστους ἀθηναίους καλλιτεχνικὴν ἀπόλαυσιν, οἷας οὐδέποτε ἠξιώθησαν μέχρι τοῦδε, προπάντων ὅσοι δὲν ἠτύχησαν νὰ μεταβῶν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁ λεπτοὺς Κοκλὲν δὲν εἶχε τότε ἐννοηθῇ· καὶ αὕτη δὲ τοῦ μεγάλου Ρόσση ἡ δόξα ἐλησμονήθη πρὸ τοῦ ταλάντου τῆς ἐξόχου γυναικὸς. Οἱ παλαιότεροι μόνον ἐνεθυμοῦντο τὴν Ριστόρη ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς καθυπέταξεν ἡ νωπή, ἡ ἀμίμητος Τέχνη τῆς Σάρας, τῆς ὁποίας ἐπὶ πολὺ, ὡς γλυκερὸς ὄνειρον, θὰ διατηρήσωμεν τὴν ἀνάμνησιν.

✦

Ἀλλὰ καὶ ἡ Σάρα Βερνάρ, φεύγουσα σήμερον ἀποκομίζει γλυκείας ἐντυπώσεις. Εἰς τὴν πόλιν μας εὗρεν ἄνοιξιν θελητικὴν, νύκτας σέληνοφωτιστάς, Ἀκρόπολιν ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐρρέμβασε καὶ τὸν τάφον τοῦ συζύγου της, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσυχηθήθ. Ἐτυχεῖν ὑποδοχῆς ἐνθουσιώδους· εἶχε πρὸ αὐτῆς ἀκροατήριον πυκνόν, συνέχον καὶ τὴν ἀναπνοὴν του διὰ νὰ μὴ τοῦ φύγῃ μία τῆς λέξις, ἡ δὲ θερμότης μετὰ τῆς ὁποίας τὸ ἡγχαρίσται ὅταν τὴν ἐχειροκροτεῖ εἰς τὸ τέλος καὶ τὴν ἐξητῶκαρύχαζεν, ἐμαρτύρουν πόσον βαθέως εἰσέδυσαν εἰς τὴν ψυχὴν της αἱ αὐθόρμητοι ἐκείναι καὶ εἰλικρινεῖς ἐκδηλώσεις. Τῆς ἐρρίψαν ἄνθη καὶ περιστράς· ἐκ τούτων δ' ἐδυνήθη νὰποτελέσῃ τὸ ὠραιότερον ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ συζύγου της ἀνάθημα, τὴν αἰσθητοποίησιν οὕτως εἰπεῖν τοῦ θαυμασμοῦ, τὸν ὅποιον